مٺا ٻول

- عاشقانِ رسول جي مٺن ٻولن جون برڪتون 5
- ڪڏهن ذڪر الله ڪرڻ گناهه آهي 12
- حاجت روائي ۽ بيمار پُرسي جي فضيلت 13
- زبان جي بي احتياطي جون آفتون 16
- فون تي فضول ڳالهين جا 5 مثال 24
- گهر ۾ اچڻ وڃڻ جا 12 مدني گل 32

شيخِ طريقت، اميرِ اهلسنت، باني دعوتِ اسلامي حضرت علامه مولانا ابو بلال

مُحَمَّد الياس عطّار قادري رضوي دامت برڪاتهم العاليه

شيخ طريقت، امير اهلسنت، باني دعوت اسلامي، حضرت علامہ
دَامَت بَرَكَاتُهُمُ العَالِيه
مولانا ابو بلال محمد الياس عطار قادري رضوي
جو اُردو زبان ۾ رسالو

مٺا ٻول

ترجمو پيشڪش

مجلسِ تراجم (دعوت اسلامي) هن رسالي جو آسان سنڌي زبان ۾ ترجمي ڪرڻ جي وس آهر ڪوشش ڪئي آهي. جيڪڏهن ترجمي يا ڪمپوزنگ ۾ ڪٿي ڪا ڪمي بيشي نظر اچي ته مجلسِ تراجم کي آگاهه ڪري ثواب جا حقدار بڻجو.

رابطي جي لاءِ: مڪتب مجلس تراجم (دعوت اسلامي)
عالمي مدني مرڪز فيضان مدينہ محلہ سوداگران
پراڻي سبزي منڊي باب المدينہ ڪراچي
فون نمبر: *021-34921389-90-91*
E-mail: translation@dawateislami.net

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ
اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ؕ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ؕ

مٺا ٻول *

شيطان ڪيتري ٻہ سستي ڏياري پر هي رسالو مڪمل پڙهي، شيطان جي وار کي ناڪام بڻايو.

قبر ۾ سزا جو هڪ سبب

”اَلقولُ البَدِيع“ ۾ منقول آهي تہ حضرت سيّدنا اَبوبَڪر شِبلي بَغدَادي (عَلَيهِ رَحمَةُ اللهِ الهادي) فرمائن ٿا مان پنهنجي مرحوم پاڙي واري کي خواب ۾ ڏسي پڇا ڪئي: ”مَا فَعَلَ اللهُ بِکَ“ يعني **الله** عَزَّوَجَلَّ توهان سان ڪهڙو معاملو فرمايو؟ ان چيو: مان سخت مُصِيبَتن ۾ هيس، مُنڪَر نَڪِير جي سُوالن جا جواب بہ مون کي نہ پئي آيا، مان دل ۾ خيال ڪيو تہ شايد منهنجو خاتمو اِيمان تي نہ ٿيو آهي ايتري ۾ آواز آيو تہ دُنيا ۾ زبان جي غير ضروري اِستعمال جي ڪري توکي اها سزا ڏني پئي وڃي، پوءِ عذاب جا فرشتا مون ڏانهن وڌيا تہ ايتري ۾ هڪ بُزُرگ جيڪي حُسن وجَمال جا پيڪر ۽ مُعَطّر مُعَطّر هئا اهي منهنجي ۽ عَذاب جي وچ ۾ رُڪاوٽ بڻجي ويا، انهن مون کي مُنڪَر نَڪِير جي سُوالن جا جواب ياد ڏيارا، پوءِ مون انهن جا جواب ڏنا، اَلحَمدُ لله عَزَّوَجَلَّ مون کان عذاب پري ٿي ويو، مون ان بُزُرگ کي

---

* هي بيان امير اهلسنت دَامَت بَرَكَاتُهُمُ العَالِيَه تبليغ قرآن ۽ سنت جي عالمگير غير سياسي تحريڪ دعوت اسلامي جي عالمي مدني مرڪز فيضان مدينہ (باب المدينہ) ڪراچي ۾ (ربيع النّور شريف 1430هہ 2009) تي ٿيڻ واري سنتن ڀريي اجتماع ۾ فرمايو، ضروري ترميم سان تحريري طور پيش خدمت آهي.

مجلس مڪتبة المدينہ

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللّٰہ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي ڏهه ڀيرا درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي سؤ رحمتون موڪليندو آهي. (طبراني)

عرض ڪيو: الله عَزَّوَجَلَّ توهان تي رحم فرمائي اوهان ڪير آهيو؟ فرمايائون: ”توهان جي ڪثرت سان دُرُود شريف پڙهڻ جي برڪت سان مان پيدا ٿيو آهيان ۽ مون کي هر مصيبت جي وقت تنهنجي مدد ڪرڻ لاءِ مقرر ڪيو ويو آهي.“ (القول البديع ص 260)

آپ کا نامِ نامی اے صلِّ علیٰ
ہر جگہ ہر مصیبت میں کام آ گیا

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

سُبحن الله! ڪثرت سان درود شريف پڙهڻ جي برڪت سان مدد ڪرڻ جي لاءِ قبر ۾ جڏهن ملائڪ اچي سگهي ٿو ته سيني ملائڪن جا آقا مڪي مدني مصطفيٰ صَلَّی اللّٰہ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ڇو ڪرم نٿا فرمائي سگهن! ڪنهن بلڪل درست فرياد ڪيو آهي:

میں گور اندھیری میں گھبراؤں گا تنہا امداد مری کرنے آجانا مرے آقا
روشن مری تُربت کو لِلّٰہ شہا کرنا جب نزع کا وقت آئے دیدار عطا کرنا

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

خُراسان جي هڪ بزرگ رَحْمَۃُ اللّٰہِ تَعَالٰی عَلَیْہ کي خواب ۾ حڪم مليو ”تاتاري قوم کي اسلام جي دعوت پيش ڪيو!“ ان وقت اِقتدار جون واڳون هلاڪو خان جي پٽ تگودار خان جي هٿ ۾ هيون، اهي بزرگ سفر ڪري تگودار خان وٽ پهتا، سنّتن جي پيڪر باريش مسلمان مُبلِّغ کي ڏسي ان کي مَسخري لڳي ۽ چوڻ لڳو: ”اهو ته ٻُڌاءِ تنهنجي ڏاڙهي جا وار سٺا يا منهنجي ڪتي جو پُڇ؟“ ڳالهه جيتوڻيڪ ڪاوڙ ڏيارڻ واري هئي پر اهي سمجهدار مُبلِّغ هيا،

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم: **جنهن مون تي هڪ ڀيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي ڏهه رحمتون موڪليندو آهي.** (مسلم)

تنهنڪري نهايت ئي نرميءَ سان فرمايائون: ”**مان ٻہ پنهنجي خالق ۽ مالڪ** عَزَّوَجَلَّ **جو ڪُتو آهيان جيڪڏهن جان نِثاري ۽ وفاداري سان ان کي خوش ڪرڻ ۾ ڪامياب ٿي ويس تہ مان پلو آهيان، نہ تہ توهان جي ڪُتي جو پُڇ ئي پلو آهي ڇو تہ اهو توهان جو فرمانبردار ۽ وفادار آهي**“ جيئن تہ اهي هڪ باعمل مُبلغ هيا، غيبت، چغلي، عيب ڪڍڻ، بَدڪلامي ڪرڻ ۽ فضول ڳالهائڻ وغيره کان بچندي پنهنجي زبان **ذِڪرُالله** عَزَّوَجَلَّ ۾ هميشہ مشغول رکندا هيا، تنهن ڪري سندن واتان نڪتل مِٺا ٻول تاثير جا تير بڻجي تگودار خان جي دل ۾ سمائجي ويا، جڏهن ان کي پنهنجي ”زهريلن ڪَنڊن“ جي جواب ۾ باعمل مُبلّغ طرفان ”خوشبودار مَدنِي گُل“ مليا تہ اهو ڏاڍو پشيمان ٿيو ۽ نرمي سان چوڻ لڳو: اوهان منهنجا مهمان آهيو ۽ مون وٽ ئي قيام ڪريو، اهڙي طرح پاڻ رَحۡمَۃُ اللّٰہِ تَعَالٰی عَلَیۡہ ان وٽ رهڻ لڳا، تگودار خان روزانو رات جو سندن خدمت ۾ حاضر ٿيندو هيو ۽ پاڻ نِهايت ئي شفقت سان ان کي **نيڪي جي دعوت** پيش ڪندا رهيا، سندن انفرادي ڪوشش تگودار خان جي دل ۾ **مدنِي اِنقلاب** پيدا ڪري ڇڏيو، اهوئي ساڳيو تگودار جيڪو اڳ ۾ اسلام کي دنيا جي نقشي تان مٽائڻ جو خواهشمند هو، سو اڄ اسلام جو شيدائي بڻجي چڪو هو. ان ئي باعمل مبلغ جي هٿان تگودار پنهنجي سڄي قوم سميت مسلمان ٿي ويو، ان جو اسلامي نالو احمد رکيو ويو. تاريخ گواهہ آهي هڪ مبلغ جي **مِٺي ٻول** جي برڪت سان وسط ايشيا جي خوني تاتاري سلطنت اسلامي حڪومت ۾ بدلجي وئي.

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: **توهان جتي ٻه هجو مون تي درود پاڪ پڙهو توهان جو درود مون تائين پهچندو آهي.** (طبراني)

اللّٰه عَزَّوَجَلَّ **جي انهن تي رحمت هجي ۽ انهن جي صدقي اسان جي بي حساب مغفرت ٿئي.** اٰمِين بِجَاهِ النَّبِيِّ الْاَمِين صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

مٺي زبان

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! اوهان ڏٺو؟ مبلغ هجي ته اهڙو هجي! جيڪڏهن تڳودار جي ناپسنديده جملن تي اهي بزرگ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه ڪاوڙ ۾ اچي وڃن ها ته هرگز اهڙا مدني نتيجا حاصل نه ٿين ها، تنهن ڪري ڪو ڪيتري ٻه ڪاوڙ ڏياري اسان کي پنهنجي زبان کي قابو ۾ ئي رکڻ گهرجي ڇوته جڏهن اها بي قابو ٿي ويندي آهي ته پوءِ ڪڏهن ڪڏهن نهيل نڪيل ڪم ٻه خراب ٿي ويندا آهن، اها مٺي زبان ته هئي جنهن جي مٺاس تڳودار خان جهڙي وحشي ۽ خونخوار حيوان ڪان ٻه بچڙي انسان ڪي انسانيّت جي اعليٰ مقام تي فائز ڪري ڇڏيو.

ہے فلاح و کامرانی نرمی و آسانی میں
ہر بنا کام بگڑ جاتا ہے نادانی میں

گوشت جي ننڍي ٻوٽي

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! زبان جيتوڻيڪ گوشت جي ننڍي ٻوٽي آهي پر اها **اللّٰه** تعاليٰ جي وڏي نعمت آهي ان نعمت جو قدر ته شايد گونگو ئي ڄاڻي سگهي ٿو، زبان جو درست استعمال جنت ۾ داخل ۽ غلط استعمال جهنم ۾ وجهي سگهي ٿو. جيڪڏهن ڪو بدترين ڪافر ٻه دل جي تصديق ۽ زبان سان لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللهِ پڙهي ته ڪفر ۽ شرڪ جي سڄي گندگي ڪان پاڪ ٿي ويندو آهي ان

جي زبان مان نڪتل اهو ڪلمو طيّب ان جي اڳوڻن سمورن گناهن جي ميل کي ڌوئي ڇڏيندو آهي، زبان سان ادا ڪيل انهيءَ ڪلمي شريف جي ڪري اهو گناهن کان اهڙو پاڪ ۽ صاف ٿي ويندو آهي جهڙو ان ڏينهن جنهن ڏينهن ان جي ماءُ ان کي ڄڻيو هو. اهو عظيم مدني انقلاب دل جي تائيد سان زبان سان ادا ڪيل ڪلمي شريف جي ڪري ٿيو.

هر ڳالهه تي هڪ سال جي عبادت جو ثواب

اي ڪاش! اسان به پنهنجي زبان جو صحيح استعمال ڪرڻ سکي وٺون، **اللّٰه** عَزَّوَجَلَّ ۽ رسول صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي مرضي جي مطابق جيڪڏهن زبان کي هلايو وڃي ته جنّت ۾ گهر تيار ٿي ويندو. ان زبان سان اسان قرآن جي تلاوت ڪيون، **اللّٰه** عَزَّوَجَلَّ جو ذڪر ڪيون، درود و سلام جو وِرد ڪيون، خوب نيڪي جي دعوت ڏيون، اِنْ شَآءَاللّٰه عَزَّوَجَلَّ اسان جا ٻاڳ کلي ويندا. مڪاشفةُ القلوب ۾ آهي: حضرت سيدنا موسيٰ ڪليم **اللّٰه** (عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَام) بارگاهِ خداوندي ۾ عرض ڪيو: اي ربّ ڪريم عَزَّوَجَلَّ جيڪو پنهنجي ڀاءُ کي نيڪي جو حڪم ڪري ۽ برائي کان منع ڪري، ان جي بدلو ڇا هوندو؟ **اللّٰه** تعاليٰ ارشاد فرمايو: ”آئون ان جي هر جملي جي بدلي ۾ هڪ سال جي عبادت جو ثواب لکندو آهيان ۽ ان کي جهنم جي سزا ڏيڻ ۾ مون کي حياءُ ايندو آهي.“ (مُڪاشفةُ القلوب ص 48)

عاشقان رسول جي مٺن ٻولن جون برڪتون

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! نيڪي جي ڳالهه ٻڌائيندي، گناهه کان

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم مون تي درود شريف پڙهو الله تعاليٰ توهان تي رحمت موڪليندو. (ابن عدي)

نفرت ڏيارڻ ۽ انهن ڪمن جي لاءِ ڪنهن تي انفرادي ڪوشش جو ثواب ڪمائڻ جي لاءِ اهو ضروري نہ آهي جو جنهن کي سمجهايو وڃي اهو مڃي وڃي تہ ثواب ملندو بلڪ جيڪڏهن اهو نہ مڃي تڏهن بہ اِنْ شَآءَاللّٰه عَزَّوَجَلَّ ثواب ئي ثواب آهي ۽ جيڪڏهن اوهان جي انفرادي ڪوشش سان ڪنهن گناهن ڪان توبہ ڪري سنتن ڀري زندگي گذارڻ شروع ڪئي پوءِ تہ اِنْ شَآءَاللّٰه عَزَّوَجَلَّ توهان جا بہ ڀاڳ ئي کلي پوندا. انهي سلسلي ۾ انفرادي ڪوشش جي هڪ مدني بهار ٻڌو: قصور (پنجاب، پاڪستان) جي هڪ نوجوان اسلامي ڀاءُ جي تحرير ڪجهہ تصرّف سان پيش آهي: مان انهن ڏينهن ۾ مئٽرڪ جو شاگرد هئس، بري صحبت جي ڪري گناهن ڀري زندگي گذاري رهيو هئس، طبيعت بيحد چيڙاڪ هئي ۽ بدتميزي جي نوبت انهيءَ حد تائين پهچي چڪي هئي جو والد صاحب تہ ڇا ڏاڏي، ڏاڏِيءَ جي سامهون بہ زبان قينچي وانگر هلائيندو هئس. هڪ ڏينهن تبليغ قرآن و سنت جي عالمگير غير سياسي تحريڪ دعوت اسلامي جو هڪ مدني قافلو اسان جي محلي جي مسجد ۾ حاضر ٿيو، **الله** عَزَّوَجَلَّ جو ڪرم هيئن ٿيو جو مان عاشقان رسول جي ملاقات جي لاءِ پهچي ويس، هڪ اسلامي ڀاءُ انفرادي ڪوشش ڪندي مون کي درس ۾ شرڪت جي دعوت پيش ڪئي، ان جي مٺي ٻول مون تي اهڙو اثر ڪيو جو آئون انهن سان گڏ ويهي رهيس، انهن درس ڪان پوءِ نهايت ئي مٺي انداز ۾ مون کي ٻڌايو تہ ٽورن ئي ڏينهن ڪان پوءِ مدينة الاولياء ملتان شريف ۾ دعوت اسلامي جو ٽن ڏينهن جو

فرمانِ مصطفي صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي ڏهه ڀيرا صبح ۽ ڏهه ڀيرا شام درودِ پاڪ پڙهيو قيامت جي ڏينهن ان کي منهنجي شفاعت ملندي . (مجمع الزوائد)

بين الاقوامي سنتن ڀريو اجتماع ٿي رهيو آهي اوهان به شرڪت فرمايو. انهن جي درس مون تي ڏاڍو سنو اثر ڪيو هو، تنهنڪري آئون انڪار نه ڪري سگهيس، ايستائين جو آئون سنتن ڀريي اجتماع (صحراءِ مدينه، ملتان) ۾ حاضر ٿيس، اُتان جون رونقون ۽ برڪتون ڏسي مان حيران رهجي ويس، اجتماع ۾ ٿيڻ واري آخري بيان "گانے باجے کی ھولناکياں" ٻڌي مان ڏڪڻ لڳس ۽ اکين مان ڳوڙها جاري ٿي ويا. اَلحَمدُلله عَزَّوَجَلَّ مان گناهن کان توبه ڪري اٿيس ۽ دعوت اسلامي جي مدني ماحول سان وابسته ٿي ويس. منهنجي مدني ماحول سان وابستگي سان اسان جي گهروارن سُک جو ساهه کنيو. دعوت اسلامي جي مدني ماحول جي برڪت سان مون جهڙي بگڙيل بداخلاق نوجوان ۾ مدني انقلاب ڏسي، منهنجي وڏي ڀاءُ به متاثر ٿي ڏاڙهي رکي ۽ عمامي شريف جو تاج پڻ سجائي ڇڏيو. منهنجي هڪ ئي ڀيڻ آهي، اَلحَمدُلله عَزَّوَجَلَّ منهنجي ڀيڻ به مدني برقعو پاتو، اَلحَمدُلله عَزَّوَجَلَّ گهر جو هر ڀاتي سلسله عاليه قادريه رضويه ۾ داخل ٿي سرڪار غوث اعظم رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه جو مريد ٿي ويو ۽ ان انفرادي ڪوشش ڪرڻ واري منهنجي محسن اسلامي ڀاءُ جي مٺي ٻول جي برڪت سان مون تي **الله** عَزَّوَجَلَّ اهڙو ته ڪرم فرمايو جو مون قرآن پاڪ حِفظ ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪئي ۽ درس نظامي (عالم ڪورس) ۾ داخلا ورتي ۽ هي بيان ڏيڻ وقت مان "درجه ثالثه" يعني ٽئين ڪلاس ۾ پهچي چڪو آهيان.

اَلحَمدُلله عَزَّوَجَلَّ دعوت اسلامي جي مدني ڪمن جي حوالي

فرمان مصطفيٰ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم: جنهن ڪتاب ۾ مون تي درودِ پاڪ لکيو ته جيستائين منهنجو نالو ان ڪتاب ۾ لکيل رهندو ملائڪ ان جي لاءِ استغفار ڪندا رهندا. (طبراني)

سان علاقائي ذميدار آهيان، منهنجي نيّت آهي ته اِن شآءَ الله عَزَّوَجَلَّ شعبان المُعظّم 1427ھ، کان يڪمشت 12 مهينن جي لاءِ مدني قافلي ۾ سفر ڪندس.

دل په گر زنگ ہو، گھر کا گھر تنگ ہو، ہو گا سب کا بھلا، قافِلے میں چلو
ایسا فیضان ہو، حِفظ قراٰن ہو، کر کے ہمّت ذرا، قافِلے میں چلو

صَلُّوا عَلَی الْحَبِیْب! صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

مغفرت جي بشارت

ان زبان سان تلاوت قرآن پاڪ ڪريو، ۽ تمام گهڻو ثواب حاصل ڪريو. ”روحُ البيان“ ۾ حديث قدسي آهي: جنهن هڪ ڀيرو بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ ڪي الحمد شريف سان ملائي (يعني بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ اَلۡحَمۡدُ لِلّٰہِ رَبِّ الۡعٰلَمِیۡنَ ختم سورة تائين) پڙهيو ته توهان گواهه ٿي وڃو ته مون ان کي بخشي ڇڏيو، ان جون سڀئي نيڪيون قبول ڪيون ۽ ان جا گناهه معاف ڪري ڇڏيا ۽ ان جي زبان کي هرگز نه ساڙيندس ۽ ان کي قبر جي عذاب، عذابِ نار ۽ قيامت جي عذاب ۽ وڏي خوف کان نجات ڏيندس. (روح البيان ج 1 ص 9) ملائڻ جو وڌيڪ واضح طريقو ٻڌو

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡ مِلۡ حَمۡدُ لِلّٰہِ رَبِّ الۡعٰلَمِیۡنَ...... (سورت پوري ڪريو)

حورون حاصل ڪرڻ جو عمل

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! توهان زبان کي هلايو اَسۡتَغۡفِرُ اللّٰہَ الۡعَظِیۡم چئو ۽ جنت جون حورون حاصل ڪريو. ”روضُ الرّياحين“ ۾ آهي: هڪ بزرگ چاليهه سالن تائين الله عَزَّوَجَلَّ جي عبادت ڪئي، هڪ ڀيرو دعا ڪئي: ياالله عَزَّوَجَلَّ تنهنجي رحمت سان جنّت ۾ جيڪو ملڻ وارو

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جيڪو جمعي جي ڏينهن مون تي درود شريف پڙهندو آءٌ قيامت جي ڏينهن ان جي شفاعت ڪندس. (ڪنزالعمال)

آهي ان جي ڪا جهلڪ دنيا ۾ به ڏيکار. اجا دعا جاري هئي جو هڪدم محراب چيرجي پيو ۽ ان مان هڪ خوبصورت حور نڪتي، ان چيو ته تو کي جنت ۾ مون جهڙيون سؤ حورون عطا ڪيون وينديون، جن مان هر هڪ جون سؤ سؤ خادمائون ۽ هر خادمه جون سؤ سؤ ڪنيزون هونديون ۽ هر ڪنيز تي سؤ سؤ ناظمائون (يعني انتظام ڪرڻ واريون) هونديون. اهو ٻڌي اهي بزرگ خوشي وچان جهومڻ لڳا ۽ سوال ڪيو: ڇا جنّت ۾ ڪنهن کي مون کان وڌيڪ به ملندو؟ جواب مليو: ايترو ته هر عام جنّتي کي ملندو جيڪو صبح شام اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ الْعَظِيْم پڙهي. (روض الرياحين ص 55)

ديوانا ٿي وڃو!

هن زبان کي هر وقت **الله** عَزَّوَجَلَّ جي ذڪر ۾ مشغول رکو ۽ ثواب جو خزانو حاصل ڪريو. سرڪارِ مدينه صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمان باقرينه آهي: ايترو ڪثرت سان **ذِكْرُاللّٰه** عَزَّوَجَلَّ ڪندا ڪيو جو ماڻهو ديوانو چوڻ لڳن. (اَلْمُستَدرَڪ لِلحَاكِم ج 2 ص 173 حديث 1882)

هڪ ٻي حديث پاڪ ۾ فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **آهي:** ايترو ڪثرت سان **الله** عَزَّوَجَلَّ جو ذڪر ڪيو جو مُنافِق توهان کي رياڪار چوڻ لڳن. (اَلْمُعجَمُ الكَبِير لِلطَبَراني ج 12 ص 131 حديث 12786)

وڻ لڳائي رهيو آهيان

اسان جي پياري پياري آقا صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **حضرت سيّدنا ابُوهُريره** رَضِيَ اللهُ تَعَالٰى عَنْهُ کي زَبان جو ڪيترو پيارو استعمال ٻڌايو! توهان به ٻڌو ۽ جُهومو: جيئن ته سُنن اِبنِ مَاجَه جي روايت ۾ آهي

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم: **جنهن جمعي جي ڏينهن مون تي ٻه سؤ ڀيرا درودِ پاڪ پڙهيو ان جا ٻه سؤ سالن جا گناهه معاف ٿيندا.** (كنزالعمال)

(هڪ ڀيري) **مديني جا تاجدار** صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم **ڪيڏانهن وڃي رهيا هئا ته حضرت سَيِّدُنا اَبُوهُريره** رَضِیَ اللہُ تَعَالٰی عَنْہُ **کي ڏٺائون ته اهي هڪ ٻوٽو هڻي رهيا آهن. اِسۡتِفسَار ڪيائون ڇا ڪري رهيو آهين؟ عرض ڪيائين: وڻ هڻي رهيو آهيان، فرمايائون: مان بهترين وڻ لڳائڻ جو طريقو ٻڌايان!** سُبۡحٰنَ اللہِ وَالۡحَمۡدُلِلّٰہِ وَلَاۤاِلٰہَ اِلَّااللہُ وَاللہُ اَکۡبَر **پڙهڻ سان هر ڪلمي جي عِوَض** (يعني بدلي) **جنّت ۾ هڪ وڻ لڳي ويندو آهي.**

(سُنَن اِبن مَاجَہ ج 4 ص 252 حديث 3807)

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! هن حديثِ پاڪ ۾ چار ڪلما ارشاد فرمايا ويا آهن (1) سُبۡحٰنَ اللہِ (2) اَلۡحَمۡدُلِلّٰہِ (3) لَاۤاِلٰہَ اِلَّااللہُ (4) اَللہُ اَکۡبَر **اهي چار ئي ڪلما پڙهو ته جنّت ۾ چار وڻ لڳايا ويندا ۽ گهٽ پڙهو ته گهٽ لڳندا. مثال طور تي صرف** سُبۡحٰنَ اللہ **چيو ته هڪ وڻ لڳندو، هنن ڪلمن کي پڙهڻ جي لاءِ زبان هَلائيندا رهو ۽ جنّت ۾ وڏ ڪان وڏ وڻ لڳرائيندا وڃو.**

عُمر راضائع مَکُن در گفتگو ذِکرِ اُوکُن ذِکرِ اُوکُن ذِکرِ اُو

(يعني فالتو ڳالهين ۾ عمر عزيز نه وڃايو ذڪرالله ڪر، ذڪرالله ڪر، ذڪرالله ڪر)

80 سالن جا گناهه معاف

اهڙي طرح زبان جو هڪ بهترين استعمال هي به آهي ته دُرود وسَلام پڙهندا رهو ۽ گناهه بَخشرائيندا رهو، جيئن "دُرِّمُختار" ۾ آهي: جيڪو سرڪارِ نامدار صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم **تي هڪ ڀيرو دُرُود موڪلي ۽ اهو قبول ٿي وڃي ته الله** عَزَّوَجَلَّ **ان جي 80 سالن جا گناهه مٽائي ڇڏيندو.**

(دُرِّمُختار ج 2 ص 284)

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم: جنھن وٽ منھنجو ذڪر ٿئي ۽ اھو مون تي درود شريف نہ پڙھي تہ ماڻھن مان اھو ڪنجوس ترين شخص آھي. (ترغيب و ترھيب)

بِسْمِ الله ڪيو چوڻ منع آھي

ڪجھہ ماڻھو ھن طرح چئي ڇڏيندا آھن: ”بِسْمِ اللّٰہِ ڪيو!“ ”اچو بِسْمِ اللّٰہِ“ ”مون بِسْمِ اللّٰہِ ڪري ڇڏي“ واپاري ماڻھو ڏينھن ۾ جيڪو پھريون سودو وڪڻندا آھن ھن کي عام طور تي ”بُھڻي“ چيو ويندو آھي، پر ڪجھہ ماڻھو ھن کي بہ ”بِسْمِ اللّٰہِ“ چوندا آھن، مثال طور ”منھنجي اڄ تہ اڃا تائين بِسْمِ اللّٰہِ ئي ناھي ٿي!“ جن جملن جا مثال پيش ڪيا ويا آھن اھي سڀ غلط انداز آھن، اھڙي طرح کائڻ وقت جيڪڏھن ڪير اچي وڃي تہ اڪثر کائڻ وارو ھن کي چوندو آھي اچو! توھان بہ کائو! عام طور تي جواب ملندو آھي ”بِسْمِ اللّٰہِ“ يا ھي چوندا آھن ”بِسْمِ اللّٰہِ ڪيو“ مَڪتبۃُ المَدينہ جي شايع ٿيل بھارِ شريعت حصي 16 صفحي 22 تي آھي: ھن موقعي تي ھن طرح بِسْمِ اللّٰہِ چوڻ کي عالم سڳورن وڏيڪ سخت مَمنُوع قرار ڏنو آھي. ھا ھي چئي سگھون ٿا: بِسْمِ اللّٰہِ پڙھي کائي وٺو بلڪ اھڙي موقعي تي دعا وارا لفظ چوڻ بھتر آھن جيئن بَارَکَ اللّٰہُ لَنَا وَلَکُمْ يعني **الله** عَزَّوَجَلَّ اسان کي ۽ توھان کي برڪت ڏئي، يا پنھنجي مادري زبان ۾ چئي ڇڏيندا ڪيو تہ **الله** عَزَّوَجَلَّ برڪت ڏئي.

ڪڏھن بِسْمِ الله پڙھڻ ڪفر آھي

حرام ۽ ناجائز ڪم ڪان پھرين بِسْمِ اللّٰہِ شريف ھرگز نہ پڙھي وڃي حرامِ قَطعِي ڪم ڪان پھرين بِسْمِ اللّٰہِ پڙھڻ ڪفر آھي جيئن ”فتاوٰي عالمگيري“ ۾ آھي: شراب پيئڻ وقت، زِنا ڪرڻ وقت يا جُوا کيڏڻ وقت بِسْمِ اللّٰہِ چوڻ ڪفر آھي. (فتاوٰي عالمگيري ج 2 ص 273)

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿيو ۽ ان مون تي درود شريف نہ پڙهيو تہ تحقيق اهو بدبخت ٿي ويو. (ابن سني)

ڪڏهن ذڪر الله عَزَّوَجَلَّ ڪرڻ گناهہ آهي

ياد رکو! زبان سان ذڪر ۽ دُرُود باعثِ اجر و ثواب بہ آهي ۽ ڪجھ صورتن ۾ منع بہ مثال طور مَڪتبۃُ المَدِينہ جي شايع ٿيل ڪتاب بهارِشريعت پهرين جلد صفحي 533 تي آهي: گراهڪ کي سودو ڏيکارڻ وقت، تاجِر جو هن غرض سان دُرُود شريف پڙهڻ يا سُبْحٰنَ اللهِ چوڻ تہ هن شيء جي عُمدگي خريدار تي ظاهر ڪري تہ ناجائز آهي، اهڙي طرح ڪنهن وڏي کي ڏسي هن نيّت سان **دُرُود شريف** پڙهڻ تہ جيئن ماڻهن کي هن جي اچڻ جي خبر پئجي وڃي تہ جيئن هن جي تعظيم جي لاءِ اُٿن ۽ جڳهہ ڇڏين اهو ناجائز آهي.
(رَدُالمُحتار ج 2 ص 281)

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ذڪر ڪيل مسئلي جي پيشِ نظر مان (سگِ مدينہ عفي عنہ) اڪثراسلامي ڀائرن کي سمجهائيندو رهندو آهيان تہ منهنجي اچڻ تي **الله الله** جون صدائون بلند نہ ڪندا ڪيو، ڇو تہ ظاهر ۾ اتي ذِڪرُالله نہ استقبال مراد هوندو آهي.

ڪچڙي کي حليم چوڻ ڪيئن؟

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! الله عَزَّوَجَلَّ جو هڪ صِفاتِي نالو "حَلِيم" بہ آهي، ان ڪري کاڌي جي شيء جي لاءِ "حَلِيم" جو لفظ چوڻ جيتوڻيڪ جائز آهي پر مون (سگِ مدينہ عُفِيَ عَنْهُ) کي سنو نٿو لڳي، ان غذا کي (اُردو) ۾ "کِچڙو" بہ چوندا آهن، ان ڪري ڪوشش ڪري اهو ئي لفظ استعمال ڪندو آهيان. "تذڪِرۃُ الاولياء" ۾ آهي تہ حضرت سيِّدنا بايزيد بِسطامي قُدِّسَ سِرُّهُ السَّامِي هڪ پيري ڳاڙهي رنگ جو صوف

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿيو ۽ ان مون تي درود شريف نہ پڙهيو ان جفا ڪئي. (عبدالرزاق)

هٿ ۾ ڪٽي فرمايو: ”هي تمام لَطِيف آهي“ غيب مان آواز آيو تہ اسان جو نالو صوف لاءِ استعمال ڪندي توکي حياء نہ ٿيو؟ **اللّٰه** عَزَّوَجَلَّ چاليهہ ڏينهن تائين سندن دل مان پنهنجي ياد ڪڍي ڇڏي، پاڻ رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰى عَلَيْه قسم ڪنيو تہ هاڻي ڪڏهن بہ پنهنجي وطن بِسطام جو ميوو نہ کائيندس. (تذکرة الاولياء ص 134) اوهان ڏٺو تہ ”لَطِيف“ جي هڪ معنيٰ ”عمده“ بہ آهي، پر جيئن تہ ”لَطِيف“ **اللّٰه** عَزَّوَجَلَّ جو صِفاتي نالو آهي، ان ڪري سيّدنا بايزيد بِسطامي قُدِّسَ سِرُّهُ السَّامِي کي تنبيہ ڪئي وئي.

لک پيرا وڏيک ثواب

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! واقعي جيڪڏهن اسان پنهنجي زبان جو درست استعمال ڪيون تہ وقت بوقت تمام گهڻيون نيڪيون حاصل ڪري سگهون ٿا، حديث پاڪ ۾ آهي بازار ۾ ذڪرالله ڪرڻ واري جي لاءِ هر وار جي بدلي ۾ قيامت جي ڏينهن نور هوندو.

(شعب الايمان للبيهقي ج 1 ص 412 حديث 567)

ياد رهي! تلاوت قرآن، حمد و ثناء مناجات ۽ دعاء درود وسلام، نعت، خطبہ، درس ۽ سنتن ڀريو بيان وغيره سڀ ذڪرالله عَزَّوَجَلَّ ۾ شامل آهي، ان ڪري هر اسلامي ڀاءُ کي گهرجي روزانو گهٽ ۾ گهٽ 12 منٽ بازار ۾ فيضان سنت جو درس ڏين، جيتري دير تائين درس ڏيندو ان شآءَالله عَزَّوَجَلَّ اوتري وقت جو ان کي بازار ۾ ذڪرالله عَزَّوَجَلَّ ڪرڻ جو ثواب ملندو.

حاجت روائي ۽ بيمار پُرسي جي فضيلت

سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ! ڪيترا خوش نصيب آهن، اهي اسلامي ڀائر

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: ان شخص جو نڪ مٽيءَ ۾ ملي، جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿئي ۽ اهو مون تي درودِ پاڪ نہ پڙهي. (حاڪم)

۽ پيٺرون جيڪي پنهنجي زبان کي نيڪي جي دعوت، سنّتن ڀريي بيان ۽ ذڪر و درود ۾ مصروف رکندا آهن. مسلمان جي حاجت پوري ڪرڻ ثواب جو ڪم آهي ۽ بيمار يا پريشان مسلمان کي تسلي ڏيڻ بہ زبان جو عظيم الشان استعمال آهي.

عيادت جو عظيم الشان ثواب

شهنشاهہ مدينہ، قرار قلب وسينہ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن فرمايو: جيڪو پنهنجي ڪنهن مسلمان ڀاءُ جي حاجت پوري ڪرڻ لاءِ ويندو آهي تہ **الله** عَزَّوَجَلَّ ان تي پَنجهَتر هزار ملائڪن جي ذريعي ڇانوَ ڪندو آهي اهي ملائڪ ان جي لاءِ دعا ڪندا آهن ۽ اهو فارغ ٿيڻ تائين رحمت ۾ رهندو آهي ۽ جڏهن هو ان ڪم کان فارغ ٿي ويندو آهي تہ **الله** عَزَّوَجَلَّ ان جي لاءِ هڪ حج ۽ هڪ عمري جو ثواب لکندو آهي ۽ جنهن مريض جي عيادت ڪئي **الله** عَزَّوَجَلَّ ان جي لاءِ **پنجهتر هزار ملائڪن** ذريعي ڇانوَ ڪندو ۽ گهر واپس اچڻ تائين ان جي هر قدم کڻڻ تي ان جي لاءِ هڪ نيڪي لکي ويندي ۽ ان جي هر قدم رکڻ تي ان جو هڪ گناهہ مٽايو ويندو ۽ هڪ درجو بلند ڪيو ويندو جڏهن اهو مريض سان گڏ ويهندو تہ رحمت ان کي ڍڪي ڇڏيندي ۽ پنهنجي گهر واپس موٽڻ تائين رحمت ان کي ڍڪي رکندي. (المعجم الاوسط ج 3 ص 222 حديث 4396) جڏهن ڪنهن جو ٻار بيمار ٿي پوي، ڪو بيروزگار يا قرضدار ٿي وڃي، حادثي جو شڪار ٿي وڃي، چور يا ڌاڙيل ڦرلٽ ڪري وڃن، ڪاروبار ۾ نقصان پئجي وڃي، ڪا شيءِ گم ٿيڻ سبب بيقرار ٿي وڃي، مطلب تہ ڪنهن بہ قسم جي

پريشاني ۾ مبتلا ٿي وڃي تہ ان جي دِلجوئي جي لاءِ ڪجھ لفظ ڪڍڻ تمام وڏي ثواب جو ڪم آهي.

جنت جا ٻہ جوڙا

حضرت سيّدنا جابِر رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ کان روايت آهي تہ حُسنِ اخلاق جي پيڪر، نبيّن جي تاجوَر، رسولِ انوَر، محبوبِ ربّ اڪبر صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن فرمايو: جيڪو ڪنهن غمگين شخص جي تعزيت ڪندو تہ **الله** عَزَّوَجَلَّ ان کي تَقويٰ جو لباس پهرائيندو ۽ روحن جي وچ ۾ ان جي روح تي رحمت فرمائيندو ۽ جيڪو ڪنهن مصيبت زده سان تعزيت ڪندو، **الله** عَزَّوَجَلَّ ان کي جنّت جي جوڙن منجهان ٻہ اهڙا جوڙا پهرائيندو جن جي قيمت (سڄي) دنيا بہ نٿي ٿي سگهي.

(المعجم الاوسط ج 6 ص 429 حديث 9292)

زبان مفيد بہ آهي نقصان دہ بہ

اَلْحَمْدُلله عَزَّوَجَلَّ زبان جي صحيح استعمال ڪرڻ جا بي شمار فائدا آهن، جيڪڏهن اها ئي زبان **الله** عَزَّوَجَلَّ جي نافرمان تي هلي تہ تمام وڏي مصيبت جو سبب آهي. مشهور صحابي **حضرت سيّدنا عَبدالله بن مَسعُود** رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ کان روايت آهي تہ فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم آهي: انسان جون گهڻيون خطائون ان جي زبان سان ٿينديون آهن. (شعب الايمان ج 4 ص 240 حديث 4933)

روزانو صبح جو سيئي عضوا زبان جي خوشامد ڪندا آهن

حضرت سيّدنا اَبُوسَعيد خُدري رَضِیَ اللهُ تَعَالٰی عَنْهُ کان روايت آهي:

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: **جنهن مون تي ڏهه ڀيرا درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي سؤ رحمتون موڪليندو آهي.** (طبراني)

جڏهن انسان صبح ڪندو آهي ته ان جا سيئي عُضوَا زبان جي سامهون نِوَڙت ڪندي هي چوندا آهن: اسان جي باري ۾ **الله**عَزَّوَجَلَّ کان ڊڄ! ڇو ته اسان توسان گڏ آهيون جيڪڏهن تون سڌي رهندينءَ ته اسان سڌا رهنداسين، جيڪڏهن تون ٽيڙي ٿي وئينءَ ته اسان به ٽيڙا ٿي ويندا سين. (سُنن ترمذي ج 4 ص 183 حديث 2415)

مُفَسّر شَهير حڪيم الامت حضرت مُفتي احمد يار خان عَلَيْهِ رَحْمَةُ الْحَنَّان هن حديثِ پاڪ جي تحت فرمائن ٿا: نفعي ۽ نقصان، راحت ۽ آرام، تڪليف ۽ درد ۾ (اي زبان!) اسان تو سان گڏ آهيون جيڪڏهن تون خراب ٿيندين ته اسان جي شامت اچي ويندي تون درست ٿيندين ته اسان جي عزت رهندي، ياد رکو! زبان دل جي ترجمان آهي هن جي چڱائي برائي دل جي چڱائي برائي جي خبر ڏيندي آهي. (مِراة ج 6 ص 465)

زبان جي بي احتياطي جون آفتون

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! واقعي زبان جيڪڏهن غلط هلندي آهي ته ڪڏهن ڪڏهن جهيڙا ٿي پوندا آهن انهي زبان سان جيڪڏهن مرد پنهنجي مدخوله گهرواريءَ کي طلاق طلاق طلاق (جو لفظ) چئي ڇڏي ته طلاقِ مُغَلَّظ واقع ٿي ويندي آهي. انهي ئي زبان سان جيڪڏهن ڪنهن کي برو ڀلو چيو ۽ ان کي ڪاوڙ اچي وئي ته ڪڏهن ڪڏهن قتل ۽ تباهي مچي ويندي آهي، انهيءَ زبان سان جيڪڏهن مسلمان کي بلا اجازتِ شرعي ڏڙڪا ڏنا ۽ ان جي دل آزاري ڪئي ته يقيني طور تي گنگهار ۽ جهنّم جو حقدار آهي. "طَبَراني شريف" جي روايت ۾ آهي: سرڪارِ مدينه صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي هڪ ڀيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي ڏهه رحمتون موڪليندو آهي. (مسلم)

فرمانِ عبرت نشان آهي (جنهن بنا شرعي سبب جي) ڪنهن مُسلمان کي ايذاء ڏنو ان مون کي ايذايو ۽ جنهن مون کي ايذايو ته ان الله عَزَّوَجَلَّ کي ايذايو. (المعجم الاوسط ج 2 ص 386 حديث 3607)

دائمي راضپو ۽ ناراضگي

حضرت سيّدنا بِلال بن حارِث رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ روايت ڪن ٿا ته مديني جي سُلطان، رحمتِ عالَميان صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جن جو فرمان آهي: ڪو شخص سٺي ڳالهه ڪندو آهي ان جو انجام نٿو ڄاڻي، ان جي ڪري ان جي لاءِ الله عَزَّوَجَلَّ جي رضا ان ڏينهن تائين لکي ويندي آهي جڏهن هو ان سان ملندو ۽ هڪ شخص بري ڳالهه ڪندو آهي، جنهن جو انجام ناهي ڄاڻيندو الله عَزَّوَجَلَّ ان جي ڪري پنهنجي ناراضگي اُن ڏينهن تائين لکي ڇڏيندو آهي جڏهن هو ان سان ملندو. (سنن ترمذي ج 4 ص 143 حديث 2326، مشڪوٰة المصابيح ج 2 ص 193 حديث 4833)

مُفَسّر شَهير حڪيم الامت حضرت مُفتي احمد يار خان عَلَیْہِ رَحْمَۃُ الْحَنَّان هن حديثِ پاڪ جي تحت فرمائن ٿا: (ڪڏهن ڪڏهن ماڻهو) اهڙي خراب ڳالهه ڪري ڇڏيندو آهي جنهن جي ڪري رَبّ تعاليٰ هميشه جي لاءِ ناراض ٿي ويندو آهي، ان ڪري انسان کي گهرجي ته گهڻو سوچي سمجهي ڳالهائي. حضرت سيّدنا عَلقَمه رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ فرمائيندا هئا ته مون کي ڪيترن ئي ڳالهين کان بلال ابن حارِث رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ جي (ذڪر ڪيل) حديث روڪي ڇڏيندي آهي. (مِرقاة) يعني مان ڪجهه ڳالهائڻ چاهيندو آهيان ته اها حديث منهنجي سامهون اچي ويندي آهي ۽ مان (چپ ٿي ويندو آهيان) (مِرأة ج 6 ص 462)

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: توهان جتي ٻہ هجو مون تي درود پاڪ پڙهو توهان جو درود مون تائين پهچندو آهي. (طبراني)

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! بنا سوچي سمجهي ڳالهائڻ وڏيڪ نقصان جو باعث آهي ۽ هميشہ لاءِ **الله** عَزَّوَجَلَّ جي ناراضگي جو سبب ٿي سگهي ٿو. يقينًا زبان جو قفل مدينہ لڳائڻ ۾ ئي عافيت آهي، خاموشي جي عادت وجهڻ جي لاءِ ڪجهہ نہ ڪجهہ لکي يا اشاري سان گفتگو ڪرڻ بيحد مفيد آهي ڇوتہ جيڪو وڌيڪ ڳالهائيندو آهي عام طور تي خطائون بہ اهو گهڻيون ڪندو آهي، راز بہ کولي ڇڏيندو آهي. غيبت، چغلي ۽ عيب لڳائڻ جي گناهن کان بچڻ بہ اهڙي شخص جي لاءِ تمام ڏکيو هوندو آهي بلڪ بڪ بڪ ڪرڻ جو عادي ڪڏهن ڪڏهن معاذالله عَزَّوَجَلَّ ڪفريات پڻ بڪي ڇڏيندو آهي.

دل جي سختي جو انجام

الله عَزَّوَجَلَّ اسان تي رحم فرمائي ۽ اسان جي زبان کي لَغَام نصيب ڪري ڇو تہ هي ذِڪرُالله کان غافل رهي فُضُول ڳالهائي دل کي بہ سخت ڪري ڇڏيندي آهي، **الله** عَزَّوَجَلَّ جي پياري نبي، مڪي مدني صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمانِ عبرت نشان آهي: بي حيائي جي ڳالهہ سخت دلي منجهان آهي ۽ سخت دلي باهہ ۾ آهي.

(سنن ترمذي ج 3 ص 406 حديث 2016)

مُفَسّر شَهير حڪيم الامت حضرت مُفتي احمد يار خان عَلَيْهِ رَحْمَةُ الْحَنَّان هن حديثِ پاڪ جي تحت فرمائن ٿا: يعني جيڪو زبان جو بيباڪ ٿي ڪري، هر بُري، ڀَلي ڳالهہ بي ڌڙڪ واتان ڪڍي تہ سمجهو تہ ان جي دل سخت آهي ان ۾ حياءُ ناهي. سختي اهو وڻ آهي جنهن جي پاڙ انسان جي دل ۾ آهي ۽ ان جي ٽاري دوزخ ۾، اهڙي بي ڌڙڪ

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: مون تي درودشريف جي ڪثرت ڪريو، بيشڪ هي توهان جي لاءِ طهارت آهي. (ابو يعليٰ)

ماڻهوءَ جو انجام اهو ٿيندو آهي جو هو **الله** عَزَّوَجَلَّ ۽ رسول صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جي بارگاهه ۾ بہ بي ادب ٿي، ڪافر ٿي ويندو آهي. (مراة ج 6 ص641)

زبان ڏندن هيٺان ڏئي ڇڏي!

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! واقعي وڌيڪ ڳالهيون ڪرڻ بيحد خطرناڪ آهي جو معاذالله ماڻهو ڪڏهن ڪڏهن فضول ڳالهائيندي ڪفر جي غار ۾ وڃي ڪري سگهي ٿو. ڪاش! اسان ڳالهائڻ کان پهريان سوچڻ جا عادي ٿي وڃون تہ اسان جيڪو ڳالهائڻ چاهيون ٿا ان ۾ آخرت جو بہ ڪو فائدو آهي يا نہ؟ جيڪڏهن نہ تہ پوءِ زهي نصيب! ڳالهائڻ بدران ايتري دير درود شريف پڙهي وٺون اهڙي طرح آخرت جو عظيم فائدو حاصل ٿيندو! ”اَسرارُالاولياء“ ۾ آهي: حضرت سيّدنا حاتم اصم عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الاكرم جي زبان تان هڪ ڀيرو هڪ فضول ڳالهہ نڪتي تہ پاڻ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه پشيمان ٿي (بيخودي جي عالم ۾) زبان کي ڏندن جي هيٺان رکي، ايترو تہ زور ڏنو جو رت نڪري آيو ۽ ان هڪ بيڪار جملي جي ڪفاري ۾ 20 سالن تائين (بلا ضرورت) ڪنهن سان ڳالهہ ٻولهہ نہ ڪيائون. (اسرار اولياء ص 33)

الله عَزَّوَجَلَّ جي انهن تي رحمت هجي ۽ انهن جي صدقي اسان جي بي حساب بخشش ٿئي. اٰمِين بِجَاهِ النَّبِيِّ الْاَمِين صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم

واتان فضول ڳالهہ نڪري وڃي تہ ڇا ڪجي

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ڏٺو اوهان! حضرت سيّدنا حاتم اصم عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الاكرم فضول ڳالهيون ڪرڻ جي ڪري صدمي وچان پنهنجي زبان ڏندن هيٺ ڏئي ڇڏي! هتي اهو مسئلو ياد رکو جو هوش و

فرمانِ مصطفٰي صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم مون تي درود شريف پڙهو الله تعاليٰ توهان تي رحمت موڪليندو. (ابن عدي)

حواس ۾ رهندي پنهنجو پاڻ کي ايذاءُ ڏيڻ جي شريعت ۾ اجازت ناهي، ان ڪري بزرگان دين رَحِمَهُمُ اللّٰهُ الْمُبِيْن جا پنهنجو پاڻ کي زخمي وغيره ڪرڻ جي واقعن ۾ اها تاويل ڪئي ويندي ته انهن بيخودي جي عالم ۾ ائين ڪيو "ہوش میں جو نہ ہو وہ کیا نہ کرے" بهرحال اهو انهن جو حصو هو. ڪاش! اسان صرف ايترو ڪيون جو فضول ڳالهه واتان نڪرڻ جي صورت ۾ ڪفاري طور 12 ڀيرا **الله الله** چئون يا هڪ ڀيرو درود شريف ئي پڙهون. اهڙي طرح سان تي سگهي ٿو ته شيطان اسان کي ان خوف وچان فضول ڳالهين تي نه اياري جو اهي ذڪر و درود پڙهي مون کي پريشان نه ڪن! جي ها! "مِنهاجُ العابدين" ۾ منقول آهي: شيطان جي لاءِ ذِڪر **الله** ايترو تڪليف ڏيندڙ آهي جيترو انسان جي پاسن ۾ آڪله (منهاج العابدين ص 46) مرضِ آڪله هڪ اهڙي بيماري آهي جيڪا انسان جي گوشت، چمڙي وغيره کي نقصان پهچائيندي آهي ۽ جسم جو گوشت پاڻهين ڳري ڪري ڪِرڻ لڳندو آهي.

فضول جملن جا 14 مثال

افسوس! صد افسوس! اڄڪلهه سنيون صحبتون گهٽ آهن، ڪيترائي سنا نظر ايندڙ به بدقسمتي سان پلائي جون ڳالهيون ٻڌائڻ بجاءِ اجايون ڳالهيون ڪرڻ ۾ مصروف نظر ايندا آهن، ڪاش! اسان صرف ربِّ ڪائنات عَزَّوَجَلَّ جي ئي خاطر ماڻهن سان ملاقات ڪريون ۽ اسان جو ملڻ صرف ضرورت جي ڳالهه ڪرڻ تائين مَحدُود هجي. ياد رهي! "بي فائده ڳالهين ۾ مصروف ٿيڻ يا فائديمند

فرمانِ مصطفےٰ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي ڏهه ڀيرا صبح ۽ ڏهه ڀيرا شام درودِ پاڪ پڙهيو قيامت جي ڏينهن ان کي منهنجي شفاعت ملندي. (مجمع الزوائد)

گفتگو ۾ ضرورت کان وڌيڪ لفظ ملائڻ حرام يا گناهه ناهي، پر ان کي ڇڏي ڏيڻ وڌيڪ بهتر آهي.“ (احياءُ العُلوم ج 3 ص 143) اجايون ڳالهيون ڪندي ”گناهن ڀرين“ ڳالهين ۾ وڃي پوڻ جو وڌيڪ امڪان رهندو آهي، ان ڪري خاموشي ۾ ئي ڀلائي آهي. اسان جي معاشري ۾ اڄڪلهه بنا ضرورت جي اهڙا اهڙا سوال به ڪيا ويندا آهن جو سامهون وارو شرمسار ٿي ويندو آهي ۽ جيڪڏهن جواب ۾ به احتياط کان ڪم نه ورتو وڃي ته ماڻهو ڪوڙ جهڙي گناهه ۾ وڃي پئجي سگهي ٿو. ڪڏهن ڪڏهن اهڙا سوال ضرورت تحت به ڪيا ويندا آهن، جيڪڏهن ائين هجي ته پوءِ فضول نه ٿيا، اهڙن سوالن جا 14 مثال پيش خدمت آهن: جيڪڏهن ضرورت پوي ته نيڪ ۽ انهن ڪانسواءِ ڪم هلي ٿو وڃي ته مسلمانن کي شرمساري يا گناهن جي امڪان کان بچايو، مثال طور: ﴿1﴾ ها ادا! ڇا ٿي رهيو آهي! ﴿2﴾ يار! اڄڪلهه دعا وغيره نه ٿو ڪرين ﴿3﴾ ادا! ناراض آهين ڇا؟ ﴿4﴾ يار! لڳي ٿو ته اوهان کي مزو نه آيو ﴿5﴾ اها گاڏي ڪيتري ۾ خريد ڪئي آهي؟ ﴿6﴾ ڪهڙي سال جو ماڊل آهي؟ ﴿7﴾ اوهان جي علائقي ۾ گهر جو اگهه ڪهڙو هلي رهيو آهي؟ ﴿8﴾ يار! مهانگائي تمام گهڻي آهي ﴿9﴾ فلاڻي جڳهه تي موسم ڪيئن آهي؟ ﴿10﴾ اُف! ايتري گرمي! ﴿11﴾ اڄڪلهه ڏڪائيندڙ سيءُ آهي ﴿12﴾ خبر ناهي، اها برسات بيهندي به يا نه! ﴿13﴾ ٿورڙي به برسات ٿي ته بجلي هلي وئي ﴿14﴾ اوهان وٽ بجلي هئي يا نه؟ وغيره وغيره، عام طور تي مٿي ذِڪر ڪيل جملا ۽ اهڙي قسم جا بيشمار جملا اجايا ڳالهايا

ويندا آهن، پر اهڙن قسمن جي جملن جي ڳالهائڻ واري جي لاءِ ڪا بہ خراب راءِ قائم نہ ڪئي وڃي، پر حُسنِ ظن (سني گُمان) کان ئي ڪم ورتو وڃي، ڇوتہ ٿي سگهي ٿو جيڪا ڳالهہ اجائي محسوس ٿي رهي آهي ان ۾ چوڻ واري جي ڪا مصلحت هجي جيڪا مان نہ سمجهي سگهيس. فرض ڪيو تہ اهو سوال يا جملو اجايو بہ هجي تڏهن بہ چوڻ وارو گنهگار ناهي.

حج کان واپس اچڻ واري کان فضول سوالن جا 13 مثال

سفرِ مدينہ تان موٽڻ وارن حاجين کان اڪثر دوست يار طرح طرح جا غير ضروري سوال ڪندا آهن ان جا 13 مثال ملاحظہ ڪيو: ﴿1﴾ سفر ۾ ڪا تڪليف تہ نہ ٿي؟ ﴿2﴾ رش تہ ڏاڍي هوندي؟ ﴿3﴾ مهانگائي تہ نہ هئي؟ ﴿4﴾ گهر سُنو مليو يا نہ؟ ﴿5﴾ گهر حرم کان پري هو يا ويجهو؟ ﴿6﴾ اتان جي موسم ڪيئن هئي؟ ﴿7﴾ وڏيڪ گرمي تہ نہ هئي؟ ﴿8﴾ روزانو ڪيترا طوّاف ڪندو هئين؟ ﴿9﴾ گهڻا عُمرا ڪيا؟ ﴿10﴾ مڪي ۾ منهنجي لاءِ دعائون گهريون يا نہ؟ ﴿11﴾ مِنيٰ ۾ اوهان جو خيمو جَمَرات کي ويجهو هو يا پري؟ ﴿12﴾ مديني ۾ گهڻا ڏينهن رهيؤ؟ ﴿13﴾ مديني ۾ منهنجو نالو وٺي سلام چيؤ يا نہ؟ جن سوالن جا مثال ڏنا ويا اهي سوال جيتوڻيڪ ناجائز تہ ناهن پر پوءِ بہ پُڇڻ کان اڳ انهن جي مَصلحت تي غور ڪرڻ گهرجي، جيڪڏهن انهن جي ڪا ضرورت نہ هجي تہ نہ پڇو، ڇو تہ انهن ۾ ڪي سوال حاجي کي شَرَمسَار ڪندا ۽ ڪي سوچڻ تي مجبور ڪندا

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيۡهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جيڪو جمعي جي ڏينهن مون تي درود شريف پڙهندو آءٌ قيامت جي ڏينهن ان جي شفاعت ڪندس. (ڪنزالعمال)

۽ ڪن سوالن جي جوابن ۾ جيڪڏهن احتياط نہ ڪيو ويو تہ ڪوڙ جي گناهہ ۾ ڦاسائي ڇڏيندا، ان ڪري "هڪ چُپ سؤ سُک"

بري يا گناهن ڀري بڪواس جا 4 مثال

ڪي اجايو ڳالهائيندڙ بنا تحقيق جي گناهن ۽ تهمتن وارن جملا ڳالهائڻ کان پاسو ناهن ڪندا، ان جا چار مثال پيش آهن: ﴿1﴾ اسان جو سڄو خاندان ئي (يا سڄو ڳوٺ) بد مذهب (گمراهہ) ٿي ويو آهي، هڪ مان ئي بچيو آهيان (عام طور تي ائين ناهي ٿيندو، وڏا پوڙها، عورتون ۽ ٻار محفوظ هوندا آهن) ﴿2﴾ اسان جا سيئي سرڪاري آفيسر رشوت خور آهن ﴿3﴾ اِليڪٽرڪ سَپلائي (بجلي) وارا سيئي بَدمَعاش آهن (مَعَاذَالله) ﴿4﴾ حڪومت ۾ سڀ جو سڀ چور ويٺا آهن وغيره.

عيدالاضحيٰ جي موقعي تي ٿيندڙ فُضول سوالن جا 19 مثال

عيدالاضحيٰ جي موقعي تي بنا ڪنهن ضرورت جي ٿيندڙ فضول سُوالن جا 19 مثال ملاحظہ فرمايو: ﴿1﴾ ڳئون ونڻ ڪڏهن ويندين؟ ﴿2﴾ اجڪلهہ تہ پڙي تيز ٿي وئي هوندي! ﴿3﴾ ها ياءُ! ڳئون گهٽي ۾ آندئي؟ ﴿4﴾ يار! ڳئون آهي تہ وڏي متاري آهي! ﴿5﴾ گهٽڻ ڏندن واري آهي؟ ﴿6﴾ تڪر تہ نہ ٿي هٽي؟ ﴿7﴾ پنڌ ڪاهي آئين يا سُوزوڪي ۾؟ ﴿8﴾ سُوزوڪي واري گهڻو ڪرايو ورتو؟ ﴿9﴾ ڪڏهن ذبح ڪندي؟ ﴿10﴾ ڪاسائي وقت تي آيو يا نہ؟ ﴿11﴾ ڪاسائي ڇُري هلائي هليو ويو پوءِ وري دير سان آيو ﴿12﴾ ها يار! ڪاسائي تہ رڳو ڦاسائين ٿا ﴿13﴾ فلاڻي جي ڳئون ڪاسائيءَ جي هٿان ڇُٽي ڀڄي

وئي، ڏاڍو مزو آيو ﴿14﴾ ها يار! ڪاسائي ڇٽ هو (انهن جملن ۾ **غيبت**، تهمت، دل آزاري، بدگماني ۽ خراب **لقب** وغيره گناهن جي بدبوءِ شامل آهي، پر جيڪڏهن واقعي ڪاسائي ڇٽ (اڻ ڄاڻ) هجي ۽ جنهن کي ٻڌايو ويو، ان کي ان ڪاسائي کان بچائڻ مقصد هجي تہ ان جملي ۾ ڪو حرج ناهي) ﴿15﴾ اوهان جو ٻڪر گهٽڻ ڏندن جو آهي؟ ﴿16﴾ گهٽي مليو؟ ﴿17﴾ اوهو! ڏاڍو مهانگو مليو آهي ﴿18﴾ هلي بہ سگهي ٿو يا نہ؟ ﴿19﴾ ڪُهائي جا گهٽا ورتائين؟ وغيره وغيره

فون تي فضول ڳالهين جا 5 مثال

فون تي پڻ گهڻو ڪري اجاين سوالن جي ترڪيب ٿيندي رهندي آهي، پنج مثال حاضر آهن: ﴿1﴾ ڇا پيو ڪرين؟ ﴿2﴾ ڪٿي آهين ﴿3﴾ گاڏي ۾ فون آيو تہ سامهون واري کان سوال ٿيندو، تہ هن وقت اوهان وٽ ڪير ڪير آهي؟ ﴿4﴾ ڪٿان پيو ٿو لنگهين؟ ﴿5﴾ ڪيستائين پهتو آهين؟ وغيره، ها جيڪي جيڪي سوال ضرورت تحت ڪيا وڃن تہ اهي اجايا نہ چورائبا، پر ڪي سوال ماڻهو کي شَرمسَار ڪري ڪوڙ تي مجبور ڪري سگهن ٿا مثال طور: ٿي سگهي ٿو تہ پهرين ٽن سُوالن جا جواب اهو صحيح نہ ڏئي سگهي، ڇو تہ هو نہ ٿو چاهي تہ ڪنهن کي خبر پئي تہ ڇا ڪري رهيو آهي، ۽ ڪٿي آهي ۽ ان وٽ ڪير ڪير آهي، بس ڪم جي ڳالهہ ۽ اها بہ ضرورت تحت ڪرڻ ۾ ئي ٻنهي جهانن جي عافيت آهي.

ڪوڙ تي مجبور ڪندڙ سوالن جا 14 مثال

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ڪڏهن ڪڏهن ماڻهو اهڙا سوال ڪندا

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿئي ۽ اهو مون تي درود شريف نہ پڙهي تہ ماڻهن مان اهو ڪنجوس ترين شخص آهي. (ترغيب و ترهيب)

آهن جو جواب ڏيڻ ۾ بي احتياطي ۽ مُروّت جي ڪري ماڻهو ڪوڙ هڻي سگهي ٿو، جيتوڻيڪ سوال ڪرڻ وارو گنهگار ناهي، پر تڏهن بہ مسلمانن کي گناهن کان بچائڻ جي لاءِ بنا ضرورت جي اهڙن سوالن کان پرهيز ڪرڻ کپي. اهڙن سوالن جا 14 مثال حاضر آهن: ﴿1﴾ اسان جو گهر ڳولڻ ۾ ڪا پريشاني تہ نہ ٿي؟ ﴿2﴾ اسان جي گهر جو کاڌو توهان کي پسند آيو؟ ﴿3﴾ منهنجي هٿ جي نهيل چانهن ڪيئن هئي؟ ﴿4﴾ اسان جو گهر اوهان کي سنو لڳو؟ ﴿5﴾ اسان جي لاءِ دعا ڪندا آهيو يا نہ؟ ﴿6﴾ مان هيئنر جيڪو بيان ڪيو، اهو توهان کي ڪيئن لڳو ﴿7﴾ مون جيڪا نعت شريف پڙهي هئي، ان ۾ اوهان کي منهنجو آواز ڪيئن لڳو؟ ﴿8﴾ منهنجي ڳالهہ اوهان کي خراب تہ نہ لڳي؟ ﴿9﴾ منهنجي اچڻ سان توهان کي ڪا تڪليف تہ نہ ٿي؟ ﴿10﴾ منهنجي ڪري اوهان کي ڪا بوريت تہ نہ پئي ٿئي؟ ﴿11﴾ مان اچي اوهان جي ڳالهين ۾ خلل تہ نہ وڌو؟ ﴿12﴾ اوهان مون سان ناراض تہ نہ آهيو؟ ﴿13﴾ اوهان مون کان خوش تہ آهيو نہ؟ ﴿14﴾ منهنجي باري ۾ اوهان جي دل تہ صاف آهي نہ وغيره.

سڀ کان خطرناڪ اَبُوالفُضُول

ڪيئي ماڻهو تہ انتهائي عجيب هوندا آهن ڳالهہ ڳالهہ تي خوامخواه اهڙي قسم جي تائيد طلب ڪندا آهن: ﴿1﴾ ها ياءُ! چا سمجهين؟ ﴿2﴾ منهنجي ڳالهہ جو مطلب سمجهي تہ وئين؟ (البت ضرورت تحت شاگردن يا ماتحتن، اُستاد يا بُزُرگ وغيره جو پڇڻ ڪڏهن ڪڏهن تہ فائديمند بہ ٿيندو آهي، تہ جيئن ڪنهن کي سمجهہ ۾ نہ آيو تہ

سمجهائي سگهجي. اهڙن موقعن تي سمجهہ ۾ نہ اچڻ جي صورت ۾ سامهون واري کي کپي تہ کوڙي ها ۾ ها نہ ملائي) ﴿3﴾ ڪيئن ياءُ! ”نيڪ تہ آهين؟“ ﴿4﴾ ”مان غلط تہ نہ ٿو چوان؟“ ﴿5﴾ ڪهڙو خيال آهي اوهان جو؟ پوءِ ڳالهہ ڪٽي لڪين پيرا ناقابلِ قبول هجي پر مُروّت ۾ ها ۾ ها ملائي ڪيترائي پيرا ڪوڙ هڻڻ جو گناهہ ڪرڻو پئجي ويندو آهي. اهڙن ئي اجائي ڳالهين ڪرڻ وارن ماڻهن جي اصلاح جي همّت ناهي ٿيندي، تہ پوءِ انهن ڪان پري رهڻ ۾ ئي ڀلائي آهي، ڇو جو انهن جي گناهن ڀريل ڳالهين ۾ بہ ها ۾ ها ملائڻ جي ڪري ڪٿي جهنم ۾ نہ داخل ٿيڻو پئجي وڃي! ايتري تائين جو ڏٺو ويو آهي جو اهڙي قسم جا بڪوَاسِي ماڻهو ڪڏهن تہ گمراهي جون ڳالهيون بلڪ مَعَاذَاللهِ ڪُفر بڪي بہ عادت مطابق حمايت حاصل ڪرڻ جي لاءِ: ”ڪيئن ياءُ صحيح پيو چوان نہ؟“ چئي سامهون واري ڪان ها چورائي، ڪڏهن ڪڏهن ان جو بہ ايمان برباد ڪرائي ڇڏيندا آهن، ڇو تہ هوش ۽ حواس ۾ ڪُفر جي تائيد بہ ڪُفر ئي آهي. اَلْعِيَاذُبِاللهِ عَزَّوَجَلَّ

اے کاش! ضرورت کے سوا کچھ بھی نہ بولوں
اللہ زباں کا ہو عطا قفل مدینہ

فضول ڳالهہ ڇا کي چئبو آهي؟

گفتگو ڪندي جتي هڪ لفظ سان ڪم ٿي سگهندو هجي تہ اتي وڌيڪ ٻيو لفظ بہ شامل ڪيو تہ اهو ٻيو لفظ فضول آهي، حُجَّةُ الاِسلام حضرت سيِّدُنا امام محمّد بن محمّد غزالي عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الوَالِى ”اِحياءُ

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿيو ۽ ان مون تي درود شريف نہ پڙهيو ان جفا ڪئي. (عبدالرزاق)

العُلُوم“ ۾ فرمائن ٿا: جيڪڏهن هڪ لفظ سان ڳالهائڻ واري جو مقصد حاصل ٿي سگهندو هجي ۽ اهو ٻہ لفظ استعمال ڪري تہ ٻيو لفظ فضول چئبو، يعني حاجت کان وڌيڪ هوندو ۽ جيڪو لفظ حاجت کان وڌيڪ آهي اهو مذموم آهي.(احياءُالعلوم ج 3 ص 141) جيڪڏهن هڪ لفظ سان مقصد حاصل نہ ٿئي تہ اهڙي صورت ۾ ٻہ يا ضرورت مطابق جيترا بہ لفظ ڳالهايا ويا اهي فضول ناهن، بهرحال فضول ڳالهہ ان جملي کي چئبو جيڪو بي فائده هجي. ضرورت، حاجت يا منفعت انهن ٽن درجن مان ڪنهن بہ درجي جي مطابق جيڪا ڳالهہ ڪئي وئي اها فضول ناهي ۽ ڪڏهن ڪڏهن زينت جي درجي ۾ ڪئي ويندڙ گفتگو بہ فضول ناهي هوندي، مثال طور شعر، بيان يا مضمون ۾ خوبصورتي پيدا ڪرڻ جي لاءِ ضرورت مطابق مُقَفّٰي مسَجَّع (يعني قافيہ وارا) الفاظ استعمال ڪيا ويندا آهن اهي بہ فضول نہ چورائيندا. ڪڏهن مخاطب (يعني جنهن سان ڳالهايو پئي وڃي ان) جي تفهُّم يعني سمجهڻ جي صلاحيّت کي سامهون رکندي بہ ضرورت مطابق لفظن جي گهٽتائي ۽ زيادتي جي صورت بڻبي آهي، اهو فضول ناهي، تفهيم يعني سمجهائڻ جي اعتبار سان ماڻهن جا ٽي قسم آهن: (1) انتهائي ذهين (2) متوسّط يعني وچين درجي جو ذهين (3) غبي يعني ڪُند ذهن. جيڪو انتهائي ذهين هوندو آهي اهو ڪڏهن تہ صرف هڪ لفظ سان ڳالهہ جي اونهائي تائين پهچي ويندو آهي جڏهن تہ وچين درجي واري سمجهہ رکڻ واري کي بغير خلاصي جي سمجهائڻ ڏکيو هوندو آهي، رهيو ڪُند ذهن، ان

فرمانِ مصطفٰي صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم: ان شخص جو نڪ مٽيءَ ۾ ملي، جنهن وٽ منهنجو ذڪر ٿئي ۽ اهو مون تي درودِ پاڪ نہ پڙهي. (حاڪم)

ڪي 10 پيرا سمجهايو وڃي تڏهن بہ ڪجھ سمجهي نہ سگهندو آهي. مخاطبين جي ان ورهاست جي مطابق اها ڳالھ ذهن نشين ڪري وٺو، جيڪو هڪ لفظ ۾ ڳالھ سمجهي ويو ان ڪي جيڪڏهن ان ڳالھ جي لاءِ ٻيو لفظ بہ چيو وڃي تہ ٻيو لفظ فضول ٿيندو، اهڙي طرح وچولي عقل وارو جيڪڏهن 12 لفظن ۾ سمجهندو آهي تہ ان جي سمجهڻ باوجود انهي ڳالھ جو تيرهون لفظ يا ان کان وڌيڪ جيڪي لفظ ڳالهايا ويا اهي فضول چئبا، باقي رهيو ڪند ذهن، جيڪڏهن 100 لفظن جي بغير ڳالھ ان جي ذهن ۾ نہ ٿي ويهي تہ اهي 100 لفظ بہ جيئن تہ ضرورت جي ڪري ڳالهايا ويندا تنهنڪري فضول ڳالهائڻ نہ چئبو. بهرحال جيترن لفظن سان مقصد حاصل ٿي ويندو آهي ان کان جيڪڏهن هڪ لفظ بہ وڌيڪ ڳالهايو ويو تہ اهو فضول آهي. ها اهو ڪلام جيڪو جائز حق آهي پر بي فائده آهي ان جو هڪ لفظ ڳالهائڻ بہ فضول ئي چئبو ۽ جيڪڏهن اها ڳالھ ناجائز آهي تہ ان جو هڪ لفظ بہ ڳالهائڻ ناجائز و گناھ قرار ڏنو ويندو.

جيڪو اللّٰہ عَزَّوَجَلَّ ۽ آخرت تي ايمان رکي ٿو

اهو تفصيل ٻڌي ٿي سگهي ٿو، ڪنهن جي ذهن ۾ هي ڳالھ اچي تہ فضول ڳالھ کان بچڻ بيحد مشڪل آهي. همت نہ هاريو، ڪوشش جاري رکو، زبان جو قفلِ مدينہ لڳائڻ (يعني خاموشي) جي عادت وجهڻ جي لاءِ ممڪن صورت ۾ ڪجھ اشاري سان يا لکي ڪري، ڳالهائڻ جي ترڪيب بڻايو، جو نيّت صاف منزل آسان. چوڻي آهي: اَلسَّعْیُ مِنِّیْ وَالْاِتْمَامُ مِنَ اللّٰہ يعني ڪوشش ڪرڻ منهنجو ڪم ۽ پورو

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَيۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم: جيڪو مون تي درود پاڪ پڙهڻ وساري ويٺو اهو جنّت جو رستو ڀُلجي ويو. (طبراني)

ڪرڻ وارو **اللّٰه** عَزَّوَجَلَّ آهي. خاموشي جي عادت وجهڻ جي لاءِ بخاري شريف جي حديث پاڪ کي ياد ڪري ڇڏيو، اِنْ شَآءَاللّٰه عَزَّوَجَلَّ ڪافي سهولت رهندي. اها حديث شريف هي آهي: مديني جا سلطان، رحمت عالميان صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَيۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم جن جو فرمان عبرت نشان آهي: جيڪو **اللّٰه** عَزَّوَجَلَّ ۽ آخرت تي ايمان رکي ٿو، ان کي گهرجي ڀلائي جي ڳالهه ڪري يا خاموش رهي. (صحيح بخاري ج 4 ص 105 حديث 6018)

عجيب فضول ڳالهائيندڙ

ڪي ماڻهو پاڻ ته فضول گو هوندا ئي آهن ٻين کي به به ڀيرا ڳالهائڻ تي مجبور ڪندا آهن! غور فرمايو ته اڻ ڄاڻائي ۾ ڪٿي اها غلطي اوهان کان ته نٿي ٿئي! ٻه ڀيرا ڳالهائڻ تي مجبور ڪرڻ جي صورت اها آهي: مثال طور زيد ڪجھ چوي ٿو ته بڪر سمجهڻ جي باوجود متوجه ٿيڻ جي انداز ۾ سواليه طور مٿو مٿي ڪٽي اشارو ڪندو آهي ۽ اڪثر زبان مان سواليه انداز ۾ هي لفظ نڪرندا آهن "هين"؟ جي؟ ڇا؟ ان جي جواب ۾ زيد کي پنهنجي ڳالهه هرو ڀرو دهرائڻي پوندي آهي. سگِ مدينه عُفِيَ عَنۡہُ کي جيئن ته ڪن ماڻهن جي ان عادت جو تجربو آهي ان ڪري مخاطب جي "هين، جي" چوڻ تي پنهنجي ڳالهه دهرائڻ بدران خاموش ٿي ويندو آهيان ۽ عام طور تي نيٺ وڃي اها ڳالهه ٿيندي آهي جو مخاطب (يعني جنهن سان ڳالهايو وڃي ٿو اهو) سمجهي چڪو هوندو آهي! فضول عادتون ڪڍڻ جي لاءِ خوب جدوجهد ڪرڻي پوندي، صرف هڪ ٻه ڀيرا بيان ٻڌي يا (تحرير پڙهي) اهڙي عادت نڪري وڃي، اها اميد نه هجڻ جي برابر آهي.

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّی اللہُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: **جنهن مون تي ڏهه ڀيرا درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي سؤ رحمتون موڪليندو آهي.** (طبراني)

اوهان خوب سوچيو ۽ پنهنجي پاڻ کي ذهني طور تي تيار ڪيو جو ڪنهن جي ڳالهه ٻڌي هڪدم ”هين ڇا“ وغيره نه چوندس، پوءِ به وسري وڃي ته پنهنجو محاسبو ڪريو.

گفتگو جو جائزو

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! ڳالهائڻ دؤران بزرگان دين جي احتياط ملاحظه فرمايو: ”منهاج العابدين“ ۾ آهي: هڪ ڀيري حضرت سيدنا فضيل بن عياض رَحْمَةُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیْه ۽ سفيان ثوري عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللہِ الْقَوِی جي پاڻ ۾ ملاقات ٿي، انهن پاڻ ۾ گفتگو ڪئي ۽ پوءِ ٻئي رُنا، سيدنا سفيان ثوري رَحْمَةُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیْه فرمايو: اي ابو علي (اها سيدنا فضيل جي ڪنيت آهي) مان اڄ جي صحبت کان گهڻي ثواب جي اميد رکان ٿو. سيدنا فضيل بن عياض رَحْمَةُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیْه فرمايو: مان اڄ جي ان صحبت کان گهڻو خوفزده آهيان. سيدنا سفيان ثوري رَحْمَةُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیْه پڇيو: ڇو؟ سيدنا فضيل رَحْمَةُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیْه جواب ڏنو: ڇا اسان ٻئي پنهنجي گفتگو کي آراسته نه پئي ڪيو؟ ڇا اسان تڪلّف ۾ مبتلا نه هئاسين؟ سيدنا سفيان ثوري رَحْمَةُ اللہِ تَعَالٰی عَلَیْه اهو ٻڌي روئي ڏنائون. (منهاج العابدين ص 44)

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! غور جو مقام آهي، انهن نيڪ ٻانهن جي ملاقات رضاءِ الٰهي عَزَّوَجَلَّ جي لاءِ ۽ انهن جي ڳالهه ٻولهه خالص اسلامي هوندي هئي پر انهن جو خوفِ خدا ملاحظه فرمايو! ٻنهي اولياءِ ڪرام رَحِمَهُمَا اللہُ السَّلَام ان خوف وچان روئي رهيا هئا ته اسان جي گفتگو ۾ ڪٿي الله عَزَّوَجَلَّ جي نافرماني ته ناهي ٿي. ڪٿي اسان فضول يا بنا ڪنهن سبب جي خوبصورت جملا ته ناهن ڳالهايا! ان

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن مون تي هڪ ڀيرو درود پاڪ پڙهيو الله تعاليٰ ان تي ڏهه رحمتون موڪليندو آهي. (مسلم)

مان اهي ماڻهو سبق حاصل ڪن جيڪي پنهنجي معلومات جو ڏاڪو ويهارڻ جي لاءِ رياڪاري طور اردو ۾ ڳالهائڻ دوران عربي، فارسي ۽ انگريزي جي مشڪل لفظن، محاورن ۽ مُقفّيٰ جملن جو ڪثرت سان استعمال ڪندا آهن.

خاتم المُرسلين، رحمةٌ لِّلعٰلمين صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جن جو فرمان آهي: جيڪو شخص ان مقصد جي لاءِ ڳالهائڻ ۾ هيرا ڦيري سکي جو ان جي ذريعي ماڻهن جي دلين کي پاڻ ڏانهن مائل ڪري ته الله تعاليٰ قيامت جي ڏينهن نه ان جا فرض قبول فرمائيندو نه نفل.
(سنن ابي داوٗد ج 4 ص 391 حديث 5006)

مُحَقِّق عَلَي الاِطلاق، خاتِمُ المُحَدِّثِين، حضرت علّامه شيخ عبدالحق مُحَدِّثِ دهلوي عَلَيْهِ رَحْمَةُ اللهِ الْقَوِی ان حديث پاڪ جي تحت فرمائن ٿا: صرفُ الڪلام (يعني ڳالهين ۾ هير ڦير) مان مراد اهو آهي جو گفتگو ۾ خوبصورتي پيدا ڪرڻ جي لاءِ ڪوڙ، بناوتي ڳالهيون رياڪاري جي لاءِ ڪيون وڃن ۽ اِلتِباس ۽ اِبهام (يعني هڪجهڙائي جو شبهو) پيدا ڪرڻ جي لاءِ ان ۾ تبديلي ڪئي وڃي. (اشعة اللمعات ج 4 ص 66)

صَلُّوْا عَلَی الْحَبِيْب! صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلٰی مُحَمَّد

مٺا مٺا اسلامي ڀائرو! بيان کي ختم ڪندي سنّت جي فضيلت ۽ ڪجھ سنّتون ۽ آداب بيان ڪرڻ جي سعادت حاصل ڪيان ٿو، تاجدارِ رسالت، شهنشاهِ نُبُوَّت، مصطفيٰ جانِ رحمت صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو فرمان جنّت نشان آهي: جنهن منهنجي سنّت سان محبت ڪئي ان مون سان محبت ڪئي ۽ جنهن مون سان محبت ڪئي اهو جنّت ۾ مون سان گڏ هوندو. (مشڪوٰة المصابيح ج 1 ص 55 حديث 175)

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: **توهان جتي بہ هجو مون تي درود پاڪ پڙهو توهان جو درود مون تائين پهچندو آهي.** (طبراني)

سينہ تري سنّت کا مدينہ بنے آقا

جنت ميں پڑوسی مجھے تم اپنا بنانا

صَلُّوا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

"مديني جي حاضري" جي ٻارهن اکرن جي نسبت سان گهر ۾ اچڻ وڃڻ جا 12 مدني گل

﴿1﴾ **جڏهن گهران ٻاهر نڪرو تہ هي دعا پڙهو:** "بِسْمِ اللهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ لَاحَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللهِ" **ترجمو: الله** عَزَّوَجَلَّ **جي نالي سان، مون الله** عَزَّوَجَلَّ **تي ڀروسو ڪيو. الله** عَزَّوَجَلَّ **ڪان سواءِ نہ** (گناهن ڪان بچڻ جي) **قوّت آهي ۽ نہ** (نيڪيون ڪرڻ جي) **طاقت آهي.** (سنن ابن داود، ج 4 ص 420 حديث 5095) **اِنْ شَآءَالله** عَزَّوَجَلَّ **انهيءَ دعا کي پڙهڻ جي برڪت سان سڌي واٽ تي رهندؤ مصيبتن ڪان حفاظت ٿيندي ۽ الله** عَزَّوَجَلَّ **جي مدد شاملِ حال رهندي.**

﴿2﴾ **گهر ۾ داخل ٿيڻ جي دعا:** اَللّٰهُمَّ اِنِّىْۤ اَسْئَلُكَ خَيْرَ الْمَوْلَجِ وَخَيْرَ الْمَخْرَجِ بِسْمِ اللهِ وَلَجْنَا وَبِسْمِ اللهِ خَرَجْنَا وَعَلَى اللهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا۔ (ايضًا حديث 5096) **ترجمو: اي الله** عَزَّوَجَلَّ! **آئون تو ڪان داخل ٿيڻ جي ۽ نڪرڻ جي ڀلائي گهران ٿو، الله** عَزَّوَجَلَّ **جي نالي سان اسان** (گهر ۾) **داخل ٿياسين ۽ انهي جي نالي سان ٻاهر آياسين ۽ پنهنجي پالڻهار الله** عَزَّوَجَلَّ **تي اسان ڀروسو ڪيو) دعا پڙهڻ ڪان پوءِ گهر وارن کي سلام ڪري، پوءِ بارگاهِ رسالت ۾ سلام عرض ڪري ان ڪان پوءِ سوره اِخلاص شريف پڙهي. انشآءالله** عَزَّوَجَلَّ **روزي ۾ برڪت، ۽ گهرو جهيڙن ڪان بچاءُ ٿيندو.**

﴿3﴾ **پنهنجي گهر ۾ ايندي ويندي مَحارِم ۽ مَحرِمات** (مثال طور ماءُ، پيءُ، ڀاءُ، ڀيڻ، ٻارن ٻچن وغيره) **کي سلام ڪريو.**

فرمانِ مصطفےٰ صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: مون تي درودشريف جي ڪثرت ڪريو، بيشڪ هي توهان جي لاءِ طهارت آهي. (ابو يعليٰ)

﴿4﴾ الله عَزَّوَجَلَّ جي نالو وٺڻ جي بغير مثال طور بِسۡمِ اللهِ چوڻ بنا جيڪو پنهنجي گهر ۾ داخل ٿيندو آهي، شيطان بہ اُن سان گڏ داخل ٿي ويندو آهي.

﴿5﴾ جيڪڏهن اهڙي گهر (ڪٿي پنهنجي خالي گهر) ۾ وڃڻ ٿئي جو اُن ۾ ڪو بہ نہ هجي تہ هيئن چئو: اَلسَّلَامُ عَلَيۡنَا وَعَلٰى عِبَادِ اللهِ الصّٰلِحِيۡن (يعني اسان تي ۽ الله عَزَّوَجَلَّ جي نيڪ ٻانهن تي سلام) ملائڪ انهي سلام جو جواب ڏيندا. (ردالمحتار ج 9 ص 682) يا هن ريت چوي: اَلسَّلَامُ عَلَيۡكَ اَيُّـهَا النَّبِيُّ (يعني يا نبي اوهان تي سلام) ڇوتہ حضور اقدس صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم جو روح مبارڪ مسلمانن جي گهرن ۾ تشريف فرما هوندو آهي.

(بهار شريعت حصو 16 ص 96، شرح الشفاء للقاري ج 2 ص 118)

﴿6﴾ جڏهن ڪنهن جي گهر ۾ داخل ٿيڻ چاهيو تہ هيئن چئو: اَلسَّلَامُ عَلَيۡكُم ڇا مان اندر اچي سگهان ٿو؟

﴿7﴾ جيڪڏهن داخل ٿيڻ جي اجازت نہ ملي تہ خوشي سان موٽي وڃو، ٿي سگهي ٿو ڪنهن مجبوري جي ڪري گهر جي مالڪ اجازت نہ ڏني هجي.

﴿8﴾ جڏهن ڪو توهان جي گهر جو دروازو کڙڪائي تہ سنّت اها آهي تہ پڇو: ڪير آهي؟ ٻاهرين کي گهرجي تہ پنهنجو نالو ٻڌائي: مثال طور چوي: "محمد الياس" نالو ٻڌائڻ جي بدران انهي موقعي تي "مدينہ!" "آئون آهيان!" "دروازو کوليو" وغيره چوڻ سنّت ناهي.

﴿9﴾ جواب ۾ نالو ٻڌائڻ کان پوءِ دروازي کان هٽي بيهو تہ جيئن دروازو کلندي ئي گهر ۾ نظر نہ پوي.

﴿10﴾ ڪنهن جي گهر ۾ جهاتي پائي ڏسڻ منع آهي. ڪجھ ماڻهن

فرمانِ مصطفيٰ صَلَّى اللهُ تَعَالٰی عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: **جنهن مون تي ڏهه ڀيرا صبح ۽ ڏهه ڀيرا شام درودِ پاڪ پڙهيو قيامت جي ڏينهن ان کي منهنجي شفاعت ملندي.** (مجمع الزوائد)

جي گهرن جي سامهون هيئين پاسي ٻين جا گهر هوندا آهن تنهنڪري بالڪوني وغيره مان جهانڪڻ وقت ان ڳالهه جو خيال رکڻ گهرجي جو انهن جي گهرن ۾ نظر نه پوي.

﴿11﴾ ڪنهن جي گهر وڃو ته اُتان جي انتظامات تي اجائي تنقيد نه ڪريو، ان سان اُن جي دل آزاري ٿي سگهي ٿي.

﴿12﴾ واپسيءَ تي گهروارن جي حق ۾ دعا به ڪريو ۽ شڪريو به ادا ڪريو ۽ سلام به ۽ ٿي سگهي ته ڪو سنّتن ڀريو رسالو وغيره تحفي ۾ پيش ڪريو.

مختلف سنتون سکڻ جي لاءِ **مكتبة المدينه** جا شايع ٿيل ٻه ڪتاب "بهار شريعت" حصو 16 (312 صفحا) ۽ 120 صفحن جو ڪتاب "سنتيں اور آداب" هديو ڏئي حاصل ڪيو ۽ پڙهو. سنتن جي تربيت جو هڪ بهترين ذريعو **دعوتِ اسلامي** جي مدني قافلن ۾ عاشقان رسول سان گڏ سنتن ڀريو سفر به آهي.

لوٹنے رحمتیں قافلے میں چلو سیکھنے سنّتیں قافلے میں چلو
ہے نبی کی نظر قافلے والوں پر پاؤ گے راحتیں قافلے میں چلو

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

ماخذ ۽ مراجع

ڪتاب جو نالو	مطبوعه	ڪتاب جو نالو	مطبوعه
ڪنزالايمان مع خزائن العرفان	مكتبة المدينه باب المدينه ڪراچي	احياء علوم الدين	دار صادر بيروت
سنن ترمذی	دارالفكر بيروت	منهاج العابدين	دار الكتب العلمية بيروت
سنن ابي داوٗد	دار احياء التراث العربي بيروت	روض الرياحين	دار الكتب العلمية بيروت
سنن ابن ماجه	دار المعرفة بيروت	مراة المناجيح	ضياءُ القران لاهور
المعجم الكبير للطبراني	دار احياء التراث العربي بيروت	فتاوي عالمگيري	دار الفكر بيروت
المعجم الاوسط	دار الكتب العلمية بيروت	درمختار و ردالمحتار	دار المعرفة بيروت
شعب الايمان للبيهقي	دار الكتب العلمية بيروت	مكاشفة القلوب	دار الكتب العلمية بيروت

فرمانِ مصطفےٰ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم: جنهن ڪتاب ۾ مون تي درودِ پاڪ لکيو تہ جيستائين منهنجو نالو ان ڪتاب ۾ لکيل رهندو ملائڪ ان جي لاءِ استغفار ڪندا رهندا . (طبراني)

فهرست

عنوان	صفحو	عنوان	صفحو
مَنا ٻول	1	دائمي راضپو ۽ ناراضگي	17
قبر ۾ سزا جو هڪ سبب	1	دل جي سختي جو انجام	18
مٺي زبان	4	زبان ڏندن هيٺان ڏئي ڇڏي!	19
گوشت جي ننڍي ٻوٽي	4	فضول ڳالهہ نڪري تہ ڇا ڪجي	19
هڪ سال جي عبادت جو ثواب	5	فضول جملن جا 14 مثال	20
مَٺن ٻولن جون برڪتون	5	حج ڪان واپس اچڻ واري کان فضول سوالن جا 13 مثال	22
مغفرت جي بشارت	8		
حورون حاصل ڪرڻ جو عمل	8	ٻري يا گناهن ڀري بڪواس جا 4مثال	23
ديوانا ٿي وڃو!	9	عيدالاضحيٰ جي موقعي تي ٿيندڙ فُضول سوالن جا 19 مثال	23
وڻ لڳائي رهيو آهيان	9		
80 سالن جا گناهہ معاف	10	فون تي فضول ڳالهين جا 5 مثال	24
بسم الله ڪيو چوڻ منع آهي	11	ڪوڙ تي مجبور ڪندڙ سوالن جا 14 مثال	24
ڪڏهن بسم الله پڙهڻ ڪفر آهي	11		
ڪڏهن ذڪر الله ڪرڻ گناهہ آهي	12	سڀ کان خطرناڪ اَبُوالفُضُول	25
کچڙي کي حليم چوڻ ڪيئن؟	12	فضول ڳالهہ جا ڪي ڇئبو آهي؟	26
لک ڀيرا وڌيڪ ثواب	13	جيڪو الله ۽ آخرت تي ايمان رکي ٿو	28
حاجت روائي ۽ بيمار پُرسي جي فضيلت	13	عجيب فضول ڳالهائيندڙ	29
عيادت جو عظيم الشان ثواب	14	گفتگو جو جائزو	30
جنت جا ٻہ جوڙا	15	گهر ۾ اچڻ وڃڻ جا 12 مدني گل	32
زبان مفيد بہ آهي نقصان ده بہ	15		
روزانو صبح جو سڀئي عضوا زبان جي خوشامد ڪندا آهن	15	ماخذ ۽ مراجع	34
زبان جي بي احتياطي جون آفتون	16	فهرست	35

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سُنّت جون بهارون

اَلْحَمْدُ لِلّٰه عَزَّوَجَلَّ تبليغِ قُرآن ۽ سُنّت جي عالمگير غير سياسي تحريڪ **دعوتِ اسلامي** جي مهڪندڙ مدني ماحول ۾ بڪثرت سُنّتون سکيون ۽ سيکاريون وينديون آهن. اوهان کي به پنهنجي پنهنجي شهر ۾ **دعوتِ اسلامي** جي ٿيندڙ هفتيوار سُنّتن ڀريي اجتماع ۾ سڄي رات گذارڻ جي مدني التجا آهي. عاشقانِ رسول جي **مَدَني قافلن** ۾ سُنّتن جي تربيت جي لاءِ سفر ۽ روزانو **فڪرِ مدينه** جي ذريعي **مَدَني انعامات** جو رسالو ڀري ڪري هر مهيني پنهنجي شهر جي ذميدار کي جمع ڪرائڻ جو معمول بڻايو. اِنْ شَآءَ اللّٰه عَزَّوَجَلَّ ان جي برڪت سان پابندِ سُنّت بڻجڻ، گناهن کان نفرت ڪرڻ ۽ **ايمان جي حفاظت** جو ذهن بڻجندو، هر اسلامي ڀاءُ پنهنجو هي مدني ذهن بڻائي ته، ”**مون کي پنهنجي ۽ سڄي دنيا جي ماڻهن جي اصلاح جي ڪوشش ڪرڻي آهي**“ اِنْ شَآءَ اللّٰه عَزَّوَجَلَّ پنهنجي اصلاح جي ڪوشش جي لاءِ **مَدَني انعامات** تي عمل ۽ سڄي دنيا جي ماڻهن جي اصلاح جي ڪوشش جي لاءِ **مَدَني قافلن** ۾ سفر ڪرڻو آهي. اِنْ شَآءَ اللّٰه عَزَّوَجَلَّ

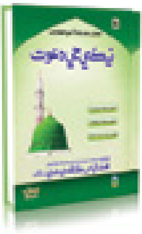

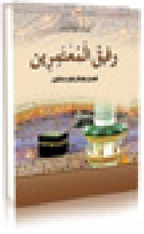

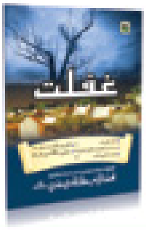

عالمي مدني مرڪز فيضان مدينه محله سوداگران پراڻي سبزي منڊي
باب المدينه ڪراچي فون نمبر : UAN: +923 111 25 26 92 Ext:1262